

Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Dergisi
Journal of Muallim Rifat Faculty of Education

ISSN: 2667-5234

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Harita Kullanımı Bakımından İncelenmesi

Süleyman TEMUR¹

Makale Bilgisi	ÖZET
<i>Geliş Tarihi:</i> 24.10.2022	<p>Yenilenen 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (SBDÖP) yer alan özel amaçlardan birisi de bireyin "yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri" olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, coğrafyaya ait temel nitelikleri bireylere kazandırmak ve tarihi olayları açıklarken yine coğrafya biliminin verilerinden yararlanmayı sağlamak için 2018 SBDÖP'de harita kullanımının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma modellerinden doküman incelemesi yaklaşımı kullanılmıştır. Veriler, betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırmada "2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı" veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Çalışmada, SBDÖP'de yer alan kazanımlar ve kazanımların yer aldığı öğrenme alanları harita kullanımı kapsamında analiz edilerek tablolar halinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda, 4. sınıfta 6, 5. sınıfta 15, 6. sınıfta 14 ve 7. sınıfta 9 olmak üzere toplam 44 kazanımda harita kullanımına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Harita kullanımına ilişkin en fazla kazanımın yer aldığı sınıf kademesi 5. sınıf, en az kazanımın yer aldığı sınıf kademesi ise 4. sınıftır. Harita kullanımına ilişkin kazanımların en fazla yer aldığı öğrenme alanı "İnsanlar, Yerler ve Çevreler", en az kazanımın yer aldığı öğrenme alanı ise "Üretim, Dağıtım ve Tüketim"dir. Ayrıca "Birey ve Toplum", "Bilim, Teknoloji ve Toplum" ve "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanlarında harita kullanımına ilişkin herhangi bir kazanım bulgusuna rastlanmamıştır.</p> <p>Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Harita Kullanımı, Öğrenme Alanı, Kazanım.</p>
<i>Düzeltilme Tarihi:</i> 05.12.2022	
<i>Kabul Tarihi:</i> 12.12.2022	
<i>Basım Tarihi:</i> 25.01.2023	

Examining the 2018 Social Studies Curriculum in Terms of Map Usage

Article Info	ABSTRACT
<i>Received:</i> 24.10.2022	<p>One of the special purposes in the 2018 Social Studies Curriculum, which was renewed in line with the constructivist approach, is that the individual It is expressed as "recognizing the general geographical features of the world and the environment they live in, explaining the interaction between people and the environment and developing their spatial perception skills". In this context, the study aims to examine the use of maps in the 2018 SBDÖP in order to provide individuals with the basic qualities of geography and to benefit from the data of geography while explaining historical events. In the study, the document analysis approach, one of the qualitative research models, was used. The data were analyzed with the descriptive analysis technique. In the research, "2018 Social Studies Curriculum" was used as a data source. In the study, the acquisitions in SBDÖP and the learning areas in which the acquisitions take place were analyzed within the scope of the use of maps and presented in tables. As a result of the research, results were obtained regarding the use of maps in a total of 44 outcomes, 6 in the 4th grade, 15 in the 5th grade, 14 in the 6th grade and 9 in the 7th grade. The class level with the highest achievement in map usage is the 5th grade, and the class level with</p>
<i>Revised:</i> 05.12.2022	
<i>Accepted:</i> 12.12.2022	
<i>Published:</i> 25.01.2023	

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi/MEB-Öğretmen, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Hatay-TÜRKİYE, temursuleyman19@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5203-6553

the least achievement is the 4th class. "People, Places and Environments" is the learning area with the most acquisitions related to map use, and "Production, Distribution and Consumption" is the learning area with the least amount of acquisitions. In addition, there were no findings regarding the use of maps in the learning areas of "Individual and Society", "Science, Technology and Society" and "Active Citizenship".

Keywords: Social Studies, Map Usage, Learning Area, Attainment.

GİRİŞ

21. yüzyıl dünyası gerek politik ve kültürel gerekse de ekonomik anlamda birçok değişken aracılığıyla önemli gelişmeleri bünyesinde barındırmış ve bu bağlamda dünya devletleri özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Bu değişim öğretim programları başta olmak üzere ders kitaplarına, öğretim yöntem ve tekniklerine ve okulların vizyon ve misyonuna yansımıştır. Bu amaçla öğretim programları yapılandırmacı bir anlayışla dizayn edilmiş ve öğrenci eğitimin merkezi konumuna geçmiştir (İncekara ve Kantürk, 2010). Nitekim yapılandırmacı yaklaşım, bilginin salt bilişsel bir ürün olmadığını, çevre koşullarının öğrenme ve öğretme sürecinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ve bilginin çocukların zihninde inşa edildiğini savunmaktadır. Zira öğrenme salt bilgi aktarımı değil, bilgiyi anlamlandırma çabasıdır (Taşlı, Çelik ve Taşlı, 2007).

Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda inşa edilen öğretim programları, bireylere gerekli beceri, değer ve tutumların kazandırılmasını sağlayan en önemli araçtır. Çünkü eğitim sistemleri öğretim programları aracılığıyla topluma yansıtılır ve uygulanır (Turan, 2018). Bu öğretim programlarından birisi de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP)'dir. Bahsi geçen yeniliklerin SBDÖP'ye yansımaları ise, bireylere toplumsal yaşam pratiklerinde gerekli bilgi ve deneyim sağlayarak, karşılaştıkları problem durumlarında etkin bir şekilde üst düzey çözüm yolları üretmelerini sağlamak ve teknoloji entegrasyonunu öğretim aşamasına taşıyabilmek olarak kendini göstermiştir (Bekdemir ve Polat, 2016). Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından ilk kez 2005 yılında hazırlanan öğretim programlarının yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda inşa edildiği görülmektedir.

MEB (2005) yayınlamış olduğu öğretim programında sosyal bilgileri;

"Bireyin, toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün, ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir" (MEB, 2005) şeklinde tanımlamıştır.

Bu tanımdan yola çıkarak yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiğini ve sosyal bilgiler dersi özelinde disiplinler arası bir eğitim anlayışı ve etkin vatandaşlık kültürü ifade edilmiştir. Bunu sağlamak için de diğer sosyal bilim dallarından faydalanılması gerektiği belirtilmiştir. Bu sosyal bilimlerden birisi de coğrafyadır.

Kızılçaoğlu (2007), coğrafyayı, yer bilimi olarak niteleyerek mekân ve insanın karşılıklı ilişkilerini açığa çıkaran çok disiplinli bir bilim dalı olduğunu ifade etmiştir. İnsanoğlu dünyada var olduğundan beri diğer mekânları merak etmişler ve bu mekânlar hakkında bilgi edinme yoluna gitmişlerdir. Bu bağlamda insanlar, içinde buldukları coğrafi koşulları öğrenmek

amacıyla coğrafya bilimine ait olan değişkenleri bilmek ve onlardan yararlanmak mecburiyetindedir (Buğdaycı ve Bildirici, 2009).

Yapılan coğrafi araştırmalar mekân ve insan arasındaki ilişkileri ortaya koyarken spesifik bazı ilkelerden faydalanır. Bunu yaparken de nedensellik ilkesiyle aynı doğrultuda olan olguları dağılım ilkesiyle açıklamaktadır. Coğrafya biliminin dağılım ilkesini en iyi açıklayan ve yansıtan eğitim-öğretim aracı da haritalardır (Ünlü ve Günceğörü, 2013).

“Yeryüzünün tamamının ya da bir bölümünün kuşbakışı görünüşünün belli bir oran dâhilinde küçültülerek bir düzleme aktarılmasına harita denir” (Doğanay, 1997, s.177). Buğdaycı (2012)’ya göre ise haritalar, herhangi bir mekâna ait bilgilerin nerede, ne şekilde ve nasıl var olduğunu ifade eden ve görsel duyuya hitap eden iletişim aracıdır. Lacoste (2004) da haritayı, çok sayıda bilimsel belge ve istatistiklerin ortaya koyamadığı veya tam olarak açıklayamadığı birçok bilgiyi toplu halde, açık ve anlaşılır bir şekilde kolay erişilebilme imkânı veren coğrafi betimlemeler şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca harita, yeryüzü veya yeryüzünün bir parçasının sembollerle ortaya konulmuş resimleri olarak da ifade edilebilir (Akkuş, 1996).

Haritalar özellikle karşılaştırmalı olarak sunulan bilgilerin anlamlandırılmasına hizmet eden en önemli araçlardan biridir. Harita kullanıcısına var olan bilgiyi farklı seçeneklerle ifade etme ve öğretme imkânı tanır. Öğrenciler, haritada yer alan sembol ve işaretler aracılığıyla mekâna dair ilişkileri kolaylıkla fark edebilmektedir (Buğdaycı, Bildirici ve Tarman, 2015). Çünkü haritalar soyut kavram ve olguları somut hale getirerek öğrenci algılarını kolaylaştırır, anlamlı ve kalıcı öğrenmeler sağlar (Kaf Hasırcı, 2005). Bu bağlamda haritalar coğrafyayı açıklamada önemli bir araçtır.

Bireylerin farklı türdeki haritaları anlama ve okuma yeterliliğine sahip olması, içinde bulunulan mekânların daha iyi anlaşılması için büyük önem arz etmektedir. Çünkü haritalar mekânı algılama becerisi kazandırma noktasında kilit rol görevi üstlenmektedir. Nitekim haritayı okuyup anlamlandırabilen bireyler, üst düzey analiz etme ve mekâna dair geniş bir zihinsel yelpazeye sahip olacaktır (Bahar, Sayar ve Başıbüyük, 2010).

Yapılan farklı tanımlamaların ortak noktası haritaların görsellik sağlayan önemli bir araç olduğudur. Bu nedenle haritaların eğitim-öğretim sürecinde kullanılması önemlidir. Nitekim görsellik, öğrencilerin görsel zekâ alanına katkı sağladığı için anlamlı ve kalıcı öğrenmeler sağlamaktadır (Yazıcı, 2006). Ayrıca öğrencilerin herhangi bir konuyu harita aracılığıyla anlatması kalıcı öğrenmeleri %80 oranına kadar çıkarmaktadır (Barth ve Demirtaş, 1997). Low ve Sherrard (1999)’da eğitimde görsel duyuya hitap eden araçların kullanılmasının öğrenci dikkatini artırdığını ifade etmiştir.

Haritalardan yararlanılan bir diğer alan ise tarihtir. Çünkü tarih denildiği zaman her ne kadar zaman kavramı öne çıksa da tarihi olay ve olgular belli bir yerde gerçekleşmektedir. Bu durum tarihi olayların açıklanmasında mekânın ne denli önemli olduğunu göstermektedir (Garg, 2007). Bu doğrultuda okulda verilen tarih eğitiminde haritalardan faydalanılması önem arz etmektedir. Nitekim okullarda tarih öğretiminde zaman ve mekân kavramları arasındaki ilişki göz ardı edilerek salt ezbere dayalı bir eğitim-öğretim süreci kabul edilmektedir. Tarih öğretiminde mekân kavramı en az kronoloji kadar önemlidir. Tarihi olay ve olguların mekân aracılığıyla doğru yansıtılabilir. Bu da mekâna dair ayrıntılı bilgiler sunan haritalar aracılığıyla sağlanabilir.

Temur

Nitekim mekâna entegre olarak hazırlanan haritalar, tarihi olayları açıklarken geniş çerçeveden görmeyi sağlar. Bu bağlamda tarih ve coğrafya başka bir deyişle tarih ve harita vazgeçilmez bir sentez görevi üstlenir (Ünal ve Özkara, 2019). Akengin (2015)'de bir tarihi olayın nedenleri, sonuçları ve sınırlarının doğru anlaşılabilmesinin ön koşulunun mekân olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca olgu ve olayların mekân temelinde irdelenmesi ve yorumlanması haritalar sayesinde gerçekleşmektedir.

Ülkemizde harita kullanımı dördüncü sınıfta sosyal bilgiler dersiyle başlar. Altıncı ve yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında ise harita kullanımının önemi, amacı ve gerekliliği üzerinde açıklamalara yer verilmiştir. Bunun en önemli gerekçesi ise sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konularının daha yoğun olması ve dolayısıyla harita kullanımının dersin amacına hizmet etmesi bakımından önemli bir ders materyali olması gösterilebilir (Bekdemir ve Polat, 2016). Öztürk (2006) ise tarih ve coğrafya konularının öğretiminin temelinde yer alan araçlardan birinin görsel sembollerle ve çizimlerle ifade edilen haritaların olduğunu ifade etmiştir. Zira haritalar mekân bildiriminde kullanılan en etkili araçlardır.

Sosyal bilgiler dersinde konuların dahi iyi anlaşılması ve yorumlanması açısından haritalar öğrencilere yol göstermektedir. Bu bağlamda coğrafi düşünme becerisi sağlamak adına çocuklara harita becerisi kazandırılması büyük önem taşımaktadır (Sönmez, 2010). Nalçacı ve Ercoşkun (2005) sosyal bilgiler dersinde yardımcı ders materyali olarak haritaların kullanılmasının gerekliliğini ifade etmiştir. Zira tarihi, siyasi ve coğrafi haritaların öğretim esnasında kullanılması konuların daha iyi anlaşılmasını sağlar. Haritalar çocuklara içinde bulunduğu coğrafyanın dünya üzerindeki konumu hakkında bilgi sağlamakla beraber etrafındaki yapı ve yerler hakkında da bilgi haznelerini genişletecek veriler sunar. Bu durum etkili öğrenme sağlama açısından haritaların önemli bir materyal olduğunu göstermektedir.

Sönmez ve Aksoy (2013), sosyal bilgiler dersinde coğrafi düşünme becerisi doğrultusunda yapılacak çalışmalardan birinin harita becerilerini kazandırmak olduğunu belirtmiştir. Çünkü çocukların yaşadığı çevreyi tanınması toplumsallaşmaları adına bir ön koşuldur. Bu nedenle harita kullanımı önemli bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde harita kullanımı bireylerin bütünü görebilmesini sağlayarak dünyayı keşfetme becerilerini de geliştirmektedir (Yaşar ve Gültekin, 2012). Özellikle çocukların içinde buldukları yakın çevrede harita aracılığıyla öğretim gerçekleştirildiğinde bu durum daha ilgi çekici bir hal alacağı ve dolayısıyla kalıcı öğrenmelere hizmet edeceği düşünülmektedir (Demircioğlu ve Akengin, 2012).

Yukarıdaki ifadeler doğrultusunda sosyal bilgiler dersinde harita kullanımının faydalarını şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Haritalar görsel zekâya hitap ettiğinden hem görsel zekâ alanının gelişmesine hem de kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesine yardımcı olur.
2. Haritalar, kuşbaşı görebilme becerisinin gelişmesini sağlar.
3. Haritalar, çocukların görsel materyalleri anlama, yorumlama ve hatırlama yeteneğini geliştirir (Şahin, 2002).
4. Haritalar, coğrafyaya dair bir araç kullanmadan çeşitli olayları ve bu olaylara ilişkin değişkenleri sentezleyerek görebilme ve yorumlama olanağı sunar (Baydil, 2003).
5. Haritalar, çocukların mesafe ölçme becerilerini geliştirir (Meydan ve Akdağ, 2008).
6. Dünyada var olan kıta ve okyanusların isimlerini ve konumlarını öğrenerek toplumsal yaşam pratiklerinde kullanır (Akar, 2008).

Ayrıca sosyal bilgiler ders kitapları incelendiğinde kitapta yer alan metinlerin yanında metnin anlaşılmasını kolaylaştırmak ve verilmek istenen mesajı daha net ve açık bir şekilde ifade etmek için haritalardan yararlanıldığı görülmektedir. Haritaların metinle birlikte kullanılması bilginin görselleştirilerek ilgi çekici hale gelmesini sağlamakta ve bilginin somutlaştırılmasına katkı sağlayarak kalıcı öğrenmeler gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır (Oruç ve Liman, 2012).

Literatür incelendiğinde, yapılan birçok araştırmada çocukların içinde buldukları yaşam alanlarını daha iyi tanımaları ve anlamaları için harita becerilerinden yararlandığından söz edilmiş ve harita kullanımının çocuklarda olumlu davranış geliştirmeye katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Ertuğrul, 2008; Demiralp, 2007; Doğanay, 1993; Duman ve Girgin, 2007; İncekara ve Kantürk, 2010; Kızılçaoğlu, 2007; Koç, 2008; Taş, 2006; Uluğtekin, 1989; Ünlü vd., 2002; Üzümcü, 2007; Yıldız, 2006;). Yine yapılan bazı çalışmalarda coğrafyaya ait değişkenleri içeren olay ve olguları daha iyi anlama ve yorumlamanın harita ile mümkün olduğunu ortaya koyan birçok çalışma yapılmıştır (Girgin vd., 2002; Duman ve Girgin, 2007; İncekara ve Kantürk, 2010; McClure, 1992; Öztürk, 2006; Taş, 2006; Üzümcü, 2007). Ayrıca bazı araştırmalarda ders kitaplarında harita kullanımının yeterli düzeyde olmadığını ve toplumsal yaşam pratiklerinde harita kullanımı konusunda birçok gelişmiş ülkenin gerisinde kaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Buğdaycı ve Bildirici, 2009; Buğdaycı, 2012; Ertuğrul, 2008; İncekara ve Kantürk, 2010; Koç, 2008; Üzümcü, 2007; Yıldız, 2006; Yazıcı ve Özdemir, 2016). Bununla beraber “Sosyal Bilgiler Dersinde Animasyon ve Dijital Harita Kullanımının Öğrencilerin Mekânı Algılayma Becerilerine Yönelik Etkileri” (Aktürk, 2012), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Konularında Harita ve Harita Sembollerini Kullanabilme Becerileri” (Güneş, 2016) ve “Coğrafya Derslerinde Harita Becerisine Yönelik Uygulamaların Öğretmen Tutumlarına Etkisi” (Ünlü ve Aksoy Güncegörü, 2013) gibi bazı spesifik çalışmalar da yapılmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgiler ders kitaplarında harita kullanımı ile ilgili birçok araştırma mevcut iken (Darakçı, 2013; Bekdemir ve Polat, 2016; Buğdaycı, Bildirici ve Tarman, 2015; Oruç ve Liman, 2012; Ünal ve Özkaral, 2019) doğrudan SBDÖP’de yer alan kazanım ve öğrenme alanlarında harita kullanımına ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

“Yapılan araştırmalar harita kullanımının öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgilerini arttırdığını, öğrencilerin konuları öğrenmede kolaylık sağladığı ve öğrencilerin derslerde harita kullanılmasını istediklerini ortaya koymuştur” (Aksoy ve Ünlü, 2012, s.34-35). Bu çalışma sonuçları sosyal bilgiler dersindeki coğrafya ve tarih konuları için de genelleştirilebilir. Bu bağlamda çalışmada, sosyal bilgiler dersinde harita kullanımının geliştirilmesi konusunda çerçeveyi görebilmek için 2018 SBDÖP’de harita kullanımı ile ilgili hangi kazanımlara yer verildiğini belirlemek ve bu kazanımların öğrenme alanlarıyla ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. 4. sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların harita kullanımıyla ilişkisi nasıldır?
2. Harita kullanımına ilişkin 4. sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların öğrenme alanlarına dağılımı nasıldır?
3. 5. sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların harita kullanımıyla ilişkisi nasıldır?
4. Harita kullanımına ilişkin 5. sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların öğrenme alanlarına dağılımı nasıldır?
5. 6. sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların harita kullanımıyla ilişkisi nasıldır?
6. Harita kullanımına ilişkin 6. sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların öğrenme alanlarına dağılımı nasıldır?

Temur

7. 7. sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların harita kullanımıyla ilişkisi nasıldır?
8. Harita kullanımına ilişkin 7. sınıf SBDÖP’de yer alan kazanımların öğrenme alanlarına dağılımı nasıldır?
9. Harita kullanımına ilişkin SBDÖP’de yer alan kazanımların öğrenme alanlarına dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Çalışmada 2018 SBDÖP incelendiğinden nitel araştırma modeli kapsamında doküman analizi yaklaşımı kullanılmıştır. “Doküman incelemesinde, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Şimşek ve Yıldırım, 2021, s.189). “Eğitim alanında ders kitapları, müfredat, öğrenci ve öğretmen el kitapları, ders ve ünite planları, öğretmen dosyaları, eğitimle ilgili resmî belgeler veri kaynağı olarak kullanılabilir” (Bogdan & Biklen, 1992; Goetz & LeCompte, 1984). Çalışmanın amacına ulaşması için 2018 SBDÖP gerekli içeriğe sahip doküman olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmada 2018 SBDÖP’de yer alan kazanımlar doküman olarak kullanılmıştır.

Veri Kaynağı ve Verilerin Toplanması

Verileri toplamak için kapsamlı bir şekilde literatür taraması yapıldıktan sonra ve SBDÖP’de yer alan yönergeler de göz önünde bulundurularak sosyal bilgiler alanında uzman iki Doç. Dr.’nin görüşleri alınarak harita kullanımına ilişkin kontrol listesi oluşturulmuştur. Harita kullanımının temel yapısını ortaya koyan niteliklerine kontrol listesinde yer verilmiştir. Ayrıca SBDÖP’de yer alan 131 kazanım incelenmiş ve bu kazanımların açıklamaları doğrultusunda bir liste hazırlanmıştır. Kontrol listesi aracılığıyla kazanımlar harita kullanımının özelliklerine göre oluşturulan gruba dağıtılmıştır.

Araştırmanın veri kaynağını, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlan 2018 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4, 5, 6 ve 7. sınıf) oluşturmaktadır. Bulgular SBDÖP’de yer alan verilerden oluşmaktadır. Araştırmacının ortaya koyduğu verileri ve yorumları desteklemek ve harita kullanımının içeriğinde neler olduğunu göstermek amacıyla veri kaynağı olarak kullanılan SBDÖP’den alıntılara yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan öğretim programının künyesi aşağıda verilmiştir:

- MEB. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). MEB Yayınları.

Ayrıca SBDÖP’de yer alan kazanımlar, öğrenme alanlarına göre numaralandırılmıştır. Çalışmada yer alan tablolarda kısaltmalara yer verilmiştir. Örneğin; “SB.4.1.1.” kısaltmasında sırasıyla; “SB.” dersin kodunu, “4.” sınıf düzeyini, “1.” öğrenme alanı numarasını ve “1.” kazanım numarasını ifade etmektedir.

Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliği

“Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği sağlamanın en önemli aşaması; araştırmacının veri toplama, veri analizi ve yorumlanması süreçlerinde tutarlı olması, araştırmanın tüm aşamalarını

ayrıntılı ve açık bir şekilde ifade etmesidir” (Yüksel, Mil ve Bilim, 2007). Bu araştırmada geçerliğin ve güvenilirliğin sağlanması için; araştırmanın deseni, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ve veri analizleri açıkça belirtilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini belirlemek amacıyla kaynak olarak kullanılan SBDÖP’de harita kullanımını gerektiren kazanımlar yazar ve sosyal bilgiler alanında uzman 1 Doç. Dr. tarafından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda görüş birliği ve görüş ayrılığı olan kazanım sayıları belirlenmiştir. Daha sonra araştırmanın güvenilirliği için Miles ve Huberman’ın (1994), belirttikleri formül ($\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$) formülü kullanılmıştır. Formülde, “ Δ : Güvenirlik katsayısını, C: Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını, ∂ : Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını ifade etmektedir.” “İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması” beklenmektedir (Akt., Baltacı, 2017, s.8.; Miles ve Huberman, 1994; Patton, 2002). Bu hesaplamada sonuç %88 bulunmuş ve araştırma güvenilirliği için yeterli düzeyde kabul edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında tematik çerçeve daha önceden belli olduğu için ve verileri dikkatli bir şekilde tanımlamak için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Çünkü “Betimsel analiz daha çok araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılır.” (Strauss ve Corbin, 1990, s.118). “Betimsel analiz tekniğinde toplanan veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre yorumlanır ve özetlenir. Bulgular, sistemli ve açıkça betimlenmesinin ardından betimlemeler açıklanır, yorumlanır, ilişkilendirilir ve sonuçlar çıkarılır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 243).

Veri analizi esnasında 6 kazanımda harita kullanımının gerekliliği konusunda tereddüt yaşanmıştır. Bu bağlamda sosyal bilgiler alanında ve nitel araştırma (doküman analizi) konusunda çalışmaları bulunan bir Doç. Dr.’den görüş alınarak tereddüt edilen bu 6 kazanımdan 5’i konusunda görüş birliği sağlanmış ve bu 5 kazanım harita kullanımı ile ilişkilendirilerek çalışmaya dahil edilmiştir.

Çalışmada SBDÖP’nde yer alan kazanımların harita kullanımı bakımından ilişkisi sınıf bazında tablollaştırılarak verilmiştir. Yapılan ilişkilendirmeleri açık bir şekilde görebilmek için harita kullanımına yönelik ilişkilerin tespit edilmesinde öğretim programında yer alan kazanımlara yönelik açıklamalardan da faydalanılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan tablolarda mevcut olan kazanımlar harita kullanımı ilişkisi doğrultusunda incelenerek yorumlanmıştır.

BULGULAR

SBDÖP’de yer alan kazanımlar ve bu kazanımların yer aldığı öğrenme alanları harita kullanımı bakımından incelenerek tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Araştırmada kapsamında 4. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı incelenerek Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. 4. Sınıf SBDÖP’de Harita Kullanımı ile İlişkili Olan Kazanımların Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanı	f	%
Birey ve Toplum	-	-

Temur

Kültür ve Miras	-	-
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	4	66,66
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	-
Etkin Vatandaşlık	-	-
Küresel Bağlantılar	2	33,33
Toplam	6	-

Tablo 1’de 4. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde; harita kullanımına ilişkin kazanımların en fazla 4 (%66,66) “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında en az ise 2 (%33,33) “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında harita kullanımıyla ilişkilendirilecek herhangi bir kazanım bulgusuna rastlanmamıştır.

Araştırmada 4. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımlar incelenerek Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 2. 4. Sınıf SBDÖP’de Harita Kullanımı ile İlişkili Olan Kazanımlar

SB.4.3.1. “Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.”

SB.4.3.2. “Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.”

SB.4.3.3. “Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.”

SB.4.3.5. “Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”

SB.4.7.1. “Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.”

SB.4.7.2. “Türkiye’nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.”

Tablo 2 incelendiğinde; 4. Sınıf SBDÖP’de yer alan 6 kazanımın harita kullanımı ile ilişkili olduğu görülmektedir. SB.4.3.1. herhangi bir yerin konumu, SB.4.3.2. mekânların krokisi, SB.4.3.3. doğal ve beşerî unsurlar, SB.4.3.5. yer şekilleri ve nüfus özellikleri, SB.4.7.1. çeşitli ülkeleri tanıtır ve SB.4.7.2. Türkiye’nin komşuları ve Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkiler gibi ifadeler harita kullanımı ile ilişkilidir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer sınıf düzeyi 5. sınıftır. Tablo 3’te 5. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 3. 5. Sınıf SBDÖP’de Harita Kullanımı ile İlişkili Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme alanı	f	%
Birey ve Toplum	-	-
Kültür ve Miras	2	13,33
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	5	33,33
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	4	26,66
Etkin Vatandaşlık	-	-
Küresel Bağlantılar	4	26,66
Toplam	15	-

Tablo 3’de 5. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir. Tablo 1 incelendiğinde; harita kullanımına ilişkin kazanımların en fazla 5 (%33,33) “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında en az ise 2 (%13,33) “Kültür ve Miras”, öğrenme alanında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca “Birey ve Toplum”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında harita kullanımıyla ilişkilendirilecek herhangi bir kazanım bulgusuna rastlanmamıştır.

Araştırma kapsamında 5. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımlar incelenerek Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. 5. Sınıf SBDÖP’de Harita Kullanımı ile İlişkili Olan Kazanımlar

SB.5.2.1. “Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.”
SB.5.2.2. “Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.”
SB.5.3.1. “Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.”
SB.5.3.2. “Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.”
SB.5.3.3. “Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.”
SB.5.3.4. “Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.”
SB.5.3.5. “Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.”
SB.5.5.1. “Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.”
SB.5.5.2. “Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıtır.”
SB.5.5.3. “Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.”
SB.5.5.4. “Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.”
SB.5.7.1. “Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.”
SB.5.7.2. “Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.”
SB.5.7.3. “Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.”
SB.5.7.4. “Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.”

Tablo 4 incelendiğinde; 4. Sınıf SBDÖP’de yer alan 15 kazanımın harita kullanımı ile ilişkili olduğu görülmektedir. SB.5.2.1. “Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları”, SB.5.2.2. “Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânlar”, SB.5.3.1. “Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekilleri”, SB.5.3.2. “Yaşadığı çevrede görülen iklim”, SB.5.3.3. “Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özellikler, nüfus ve yerleşme”, SB.5.3.4. “Yaşadığı çevredeki afetler ve çevre sorunları”, SB.5.3.5. “Doğal afetler”, SB.5.5.1. “Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetleri”, SB.5.5.2. “Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekler”, SB.5.5.3. “Çevresindeki ekonomik faaliyetler”, SB.5.5.4. “Ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağı”, SB.5.7.1. “Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolü”, SB.5.7.2. “Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisi”, SB.5.7.3. “Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemi”, SB.5.7.4. “Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğeleri” gibi ifadeler harita kullanımı ile ilişkilidir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer sınıf düzeyi 6. sınıftır. Tablo 5’te 6. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Temur

Tablo 5. 6. Sınıf SBDÖP’de Harita Kullanımı ile İlişkili Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme alanı	f	%
Birey ve Toplum	-	-
Kültür ve Miras	5	35,71
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	4	28,57
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	2	14,28
Etkin Vatandaşlık	-	-
Küresel Bağlantılar	3	21,42
Toplam	14	-

Tablo 5’de 6. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde; harita kullanımına ilişkin kazanımların en fazla 5 (%35,71) “Kültür ve Miras” öğrenme alanında en az ise 2 (%14,28) “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca “Birey ve Toplum”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında harita kullanımıyla ilişkilendirilecek herhangi bir kazanım bulgusuna rastlanmamıştır.

Araştırma kapsamında 6. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımlar incelenerek Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. 6. Sınıf SBDÖP’de Harita Kullanımı ile İlişkili Olan Kazanımlar

SB.6.2.1. “Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.”
SB.6.2.2. “İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.”
SB.6.2.3. “Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.”
SB.6.2.4. “Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.”
SB.6.2.5. “Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.”
SB.6.3.1. “Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.”
SB.6.3.2. “Türkiye’nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.”
SB.6.3.3. “Türkiye’nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.”
SB.6.3.4. “Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”
SB.6.5.1. “Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.”
SB.6.5.3. “Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.”
SB.6.7.1. “Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.”
SB.6.7.2. “Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.”
SB.6.7.3. “Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.”

Tablo 6 incelendiğinde; 6. Sınıf SBDÖP’de yer alan 6 kazanımın harita kullanımı ile ilişkili olduğu görülmektedir. SB.6.2.1. “Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özellikleri”, SB.6.2.2. “İslamiyet’in ortaya çıkışı”, SB.6.2.3. “Türklerin İslamiyet’i

kabulleri, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimler”, SB.6.2.4. “Türklerin Anadolu’yu yurt edinme süreci”, SB.6.2.5. “Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolü”, SB.6.3.1. “Konum ile ilgili kavramlar, kıtalar, okyanuslar ve ülkemizin coğrafi konumu”, SB.6.3.2. “Türkiye’nin temel fiziki coğrafya özellikleri, yer şekilleri, iklim özellikleri ve bitki örtüsü”, SB.6.3.3. “Türkiye’nin temel beşerî coğrafya özellikleri”, SB.6.3.4. “Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki iklim özellikleri”, SB.6.5.1. “Ülkemizin kaynakları ve ekonomik faaliyetler”, SB.6.5.3. “Türkiye’nin coğrafi özellikleri, yatırım ve pazarlama proje önerileri”, SB.6.7.1. “Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkileri”, SB.6.7.2. “Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkileri”, SB.6.7.3. “Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği roller” gibi ifadeler harita kullanımı ile ilişkilidir.

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer sınıf düzeyi 7. sınıftır. Tablo 7’de 7. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 7. 7. Sınıf SBDÖP’de Harita Kullanımı ile İlişkili Kazanımlarının Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme alanı	f	%
Birey ve Toplum	-	-
Kültür ve Miras	3	33,33
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3	33,33
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	-
Etkin Vatandaşlık	-	-
Küresel Bağlantılar	3	33,33
Toplam	9	-

Tablo 7’de 7. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir. Tablo 7 incelendiğinde; harita kullanımına ilişkin kazanımların “Kültür ve Miras” 3 (%33,33), “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” 3 (%33,33) ve “Küresel Bağlantılar” 3 (%33,33) öğrenme alanına eşit dağıldığı görülmektedir. Ayrıca “Birey ve Toplum”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında harita kullanımıyla ilişkilendirilecek herhangi bir kazanım bulgusuna rastlanmamıştır.

Araştırma kapsamında 7. sınıf SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımlar incelenerek Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. 7. Sınıf SBDÖP’de Harita Kullanımı ile İlişkili Olan Kazanımlar

SB.7.2.1. “Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.”
SB.7.2.2. “Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.”
SB.7.2.3. “Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.”
SB.7.3.1. “Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.”
SB.7.3.2. “Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.”

Temur

SB.7.3.3. “Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.”

SB.7.7.1. “Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.”

SB.7.7.2. “Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.”

SB.7.7.4. “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.”

Tablo 8 incelendiğinde; 7. sınıf SBDÖP’de yer alan 6 kazanımın harita kullanımı ile ilişkili olduğu görülmektedir. SB.7.2.1. “Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış süreci”, SB.7.2.2. “Osmanlı Devleti’nin fetih siyaseti”, SB.7.2.3. “Avrupa’daki gelişmeler, Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçler”, SB.7.3.1. “Geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler”, SB.7.3.2. “Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörler, Türkiye’nin demografik özellikleri”, SB.7.3.3. “Göçün neden ve sonuçları”, SB.7.7.1. “Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar”, SB.7.7.2. “Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşlar”, SB.7.7.4. “Küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri” gibi ifadeler harita kullanımı ile ilişkilidir.

Araştırmanın bir başka bulgusu, SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkilendirilen kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. SBDÖP’de Harita Kullanımı ile İlişkili Olan Kazanımların Öğrenme Alanlarına İlişkin Dağılımı

Öğrenme alanı	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	Toplam	%
Birey ve Toplum	-	-	-	-	-	-
Kültür ve Miras	-	2	5	3	10	22,72
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	4	5	4	3	16	36,36
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	-	-	-	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	4	2	-	6	13,63
Etkin Vatandaşlık	-	-	-	-	-	-
Küresel Bağlantılar	2	4	3	3	12	27,27
Toplam	6	15	14	9	44	-

Tablo 9’da SBDÖP’de harita kullanımı ile ilişkili olan kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı gösterilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde; harita kullanımına ilişkin kazanımların en fazla 16 (%36,36) “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında en az ise 6 (%13,63) “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca “Birey ve Toplum”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında harita kullanımıyla ilişkilendirilecek herhangi bir kazanım bulgusuna rastlanmamıştır.

Tablo 9 sınıf düzeyine göre incelendiğinde harita kullanımı ile ilişkilendirilen kazanımlar en fazla (15) 5. sınıf düzeyinde en az (6) ise 4. sınıf düzeyinde verildiği görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmada, SBDÖP’de yer alan kazanımların harita kullanımıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum sosyal bilgiler dersinde harita kullanımının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öğrenme ve öğretme sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için farklı öğretim yöntem ve tekniğin kullanılması gerektiği aşikârdır. Yapılan birçok araştırma (Çiftçi,

2002; Eker, 2018; Göksel, 2007; Sönmez, 2006), öğretimde materyal kullanımının öğrenmeye olumlu katkı sağladığını göstermektedir. Özellikle görsel ve işitsel araçların eğitimde kaliteyi artırdığı söylenebilir. Kan (2006) da sosyal bilgiler dersinin bireylerin toplumsallaşmasını sağlayan, çevresine ve insanlara karşı duyarlı birer vatandaş olmalarına hizmet eden bir ders olduğunu ifade ederek, materyal kullanımının bu amaçlara hizmet edeceğini belirtmiştir. Nitekim materyaller öğrenci dikkatini sağlamada önemli birer araçtır. Bu bağlamda bilgiyi yapılandırma sürecini aktif bir şekilde organize eden birey bağımsız öğrenmeler gerçekleştirme imkânı elde edecektir. Bu bilgiler ışığında çalışmada sosyal bilgiler dersinde bilgiyi yapılandırma sürecinde çocuklar için en önemli öğretim materyallerinden birisi de haritalardır (Taşlı ve diğerleri, 2007). Demircioğlu ve Akengin (2012), sosyal bilgiler programının amacına ulaşması için haritaların büyük önem arz ettiğini ifade etmiştir. Nitekim tarih ve coğrafya konularının öğretiminde harita kullanımı bir ön koşuldur. Sözer (1998)'de sosyal bilgilerin tarih ve coğrafya ile ilgili davranışsal amaçlar kazandırmada etkili birer araç olduğunu belirtmiştir. Taşlı ve diğerleri, (2007) ise sosyal bilgiler dersinde harita okuma ve kullanma etkinlikleri ile bir harita yapabilme çalışmalarının yer alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Özellikle ders kitaplarındaki ünite sonlarında verilen etkinliklerde harita yapma da yer almalıdır. Buğdaycı, Bildirici ve Tarman (2015), çocukların haritaya dair temel bilgilerin ve haritaların sunduğu coğrafi verilerin ne şekilde analiz edeceğini bilmesi gerektiğini belirtmiştir. Zira haritalar aracılığıyla bireyler, yaşadığı çevrenin coğrafyası ile ilgili beşerî faktörleri, insan yaşantısını, doğal, beşerî, ekonomik ve tarihi özellikleri hakkında çıkarımda bulunabilmeli ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri görebilmelidir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının öğretiminde görsel materyallerden biri olan haritaların kullanılması dersin hedeflerine ulaşmada büyük önem taşımaktadır. Zira haritalar, coğrafya öğretiminde önemli bir yer tutar. Çünkü coğrafya mekânın bilgisidir. "Coğrafyada yeryüzü sadece iki boyutlu bir satıh değil, üçüncü boyutu da olan saha veya mekândır" (Gürsoy, 1961, s.4).

Harita kullanımına ilişkin 4. sınıf SBDÖP'de 2 farklı öğrenme alanı ve 6 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmektedir. En fazla ilişkilendirilen öğrenme alanı ise "İnsanlar, Yerler ve Çevreler"dir. Kazanımlar incelendiğinde; "konum, kroki, yer şekilleri, nüfus, ülkeleri tanıma, Türk Cumhuriyetleri" (SBDÖP, 2018) gibi ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Darakçı (2014) ve Buğdaycı (2012), yaptığı çalışmada 4. sınıf ders kitaplarında en fazla harita kullanımının "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanına ait olduğu sonucuna ulaşmıştır. Trifonoff (1997), ilköğretim öğrencilerinin okudukları ya da yaptıkları hemen hemen tüm haritalar yer gösteren konum haritaları olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca SBDÖP'de "İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı sayesinde sosyal bilgiler dersinin okutulduğu bütün sınıf düzeylerinde öğrencilere araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir" (MEB, 2018, s.11) şeklinde ifade edilmiştir. Kazandırılması hedeflenen becerilerin harita kullanımı ile doğrudan ilişkisinin olduğu görülmektedir. Bu nedenle gerek yapılan araştırmalar gerekse de SBDÖP'de yer alan açıklamalar çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Harita kullanımına ilişkin 5. sınıf SBDÖP'de 4 farklı öğrenme alanı ve 15 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmektedir. En fazla ilişkilendirilen öğrenme alanı ise "İnsanlar, Yerler ve Çevreler"dir. Kazanımlar incelendiğinde; "uygarlıklar, doğal varlıklar, tarihî mekânlar, yaşadığı yer, yeryüzü şekilleri, iklim, doğal özellikler, nüfus ve yerleşme, afetler, çevre sorunları, ekonomik faaliyetleri, meslekler, üretim, dağıtım, tüketim, iletişim ve ulaşım teknolojisinin, Turizm, ortak miras öğeleri" (MEB, 2018) gibi ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Yapılan birçok

Temur

araştırmada 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında en fazla harita kullanımının “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bekdemir ve Polat, 2016; Buğdaycı, 2012; Darakçı, 2014; Ünal ve Özkartal, 2019). Ayrıca SBDÖP’de İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı “İnsan yaşamı için gerekli mekânsal temel bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bu öğrenme alanı, temelde coğrafya odaklıdır” (MEB, 2018, s.11) şeklinde ifade edilerek bu öğrenme alanında geliştirilmesi beklenen becerilerden birisinin de harita okuryazarlığı olduğu belirtilmiştir. Nitekim harita okuryazarlığı; geleneksel bir temel üzerine inşa edilmiş harita okuma, mesafeyi belirlemek için ölçek kullanma ve harita sembollerini anlama gibi harita bileşenleri ve becerilerine sahip olmayı ifade etmektedir (Bednarz, Acheson ve Bednarz, 2006). Bu durum elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir.

Harita kullanımına ilişkin 6. sınıf SBDÖP’de 4 farklı öğrenme alanı ve 14 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmektedir. En fazla ilişkilendirilen öğrenme alanı “Kültür ve Miras”, en az ise “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”tir. Kazanımlar incelendiğinde; “ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özellikleri, İslamiyet’in ortaya çıkışı, tarihî ticaret yolları, konum, kıtalar, okyanuslar, fiziki coğrafya özellikleri, yer şekilleri, iklim özellikleri, bitki örtüsü, ülkemizin kaynakları, yatırım ve pazarlama” (SBDÖP, 2018) gibi ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Sözer (1998), sosyal bilgiler dersinde tarihsel bir olay veya olguyu açıklarken haritalardan çok fazla yararlandığını belirtmiştir. Ünal ve Özkartal (2019), yaptığı çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında harita kullanımına ilişkin en fazla “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” en az ise “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanına ait olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buğdaycı (2012) ise 6. sınıf ders müfredatında daha çok tarih konularının işlendiği ve tarih haritalarına yer verildiği belirtmiştir. Bu durum çalışmada elde edilen bulguları desteklemektedir.

Harita kullanımına ilişkin 7. sınıf SBDÖP’de 3 farklı öğrenme alanı ve 9 kazanım adı altında ilişkilendirildiği görülmektedir. İlişkilendirilen kazanımlar “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına eşit bir şekilde dağılmıştır. Kazanımlar incelendiğinde; “Osmanlı Devleti’nin fetih siyaseti, yerleşmeyi etkileyen faktörler, nüfusun dağılışı, göç, uluslararası kuruluşlar, ekonomik bölge ve kuruluşlar, küresel sorunlar” (SBDÖP, 2018) gibi ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Darakçı (2014) ve Ünal ve Özkartal (2019), yaptıkları araştırmalarda 7. sınıf düzeyinde en fazla haritanın “Kültür ve Miras” öğrenme alanında tarih konularının öğretiminde kullanıldığını tespit etmiştir. Sözer (1998), SBDÖP’de tarihsel bir olay veya olguyu açıklarken haritalardan çok fazla yararlandığını belirtmiştir. Yine sosyal bilgiler dersinde coğrafi amaçlara ilişkin beceri kazandırmada haritaların önemli bir materyal olduğunu ifade etmiştir. Demirkaya ve Karacan (2019) da yaptığı çalışmada 7. Sınıf ders kitaplarında kullanılan haritaların en fazla “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde siyasi ve fiziki haritalardan büyük ölçüde yararlanılmaktadır. Özellikle “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında, küreselleşen dünyayı anlamak için siyasi amaçlı haritalar çok fazla kullanılmaktadır. Bu bağlamda belirtilen açıklamalar “Kültür ve Miras”, İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanını işaret etmektedir. Bu durum araştırma bulgularını desteklemektedir.

SBDÖP’de harita kullanımına ilişkin kazanımların en fazla (15) yer aldığı sınıf düzeyi 5. sınıf, en az (6) yer aldığı sınıf düzeyi ise 4. sınıftır. Bekdemir ve Polat, (2016) yaptığı araştırmada en fazla haritanın 5. sınıfta kullanıldığı sonucuna varmıştır. Oruç ve Liman (2012) ise 4. sınıf sosyal

bilgiler ders kitaplarında kullanılan harita sayısının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Ayrıca harita kullanımına ilişkin kazanımların en fazla “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında en az ise “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca “Birey ve Toplum”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında harita kullanımıyla ilişkilendirilecek herhangi bir kazanım bulgusuna rastlanmamıştır. Sözer (1998), haritaların sosyal bilgiler dersinde coğrafya ile ilgili davranış örüntüleri kazandırmada önemli bir materyal olduğunu ifade ederek haritalarla ilgili farklı türde etkinliklerin çocuklara büyük zevk verdiğini belirtmiştir. Demiralp (2004)’de yaptığı çalışmada, coğrafya konularının öğretiminde kullanılan araç gereçlerin öğrenme ve öğretme sürecini zenginleştirerek desteklediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca SBDÖP’de yer alan özel amaçlardan birisi de bireyin, “yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri” (MEB, 2018, s.8), olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda SBDÖP’de kazanımların en fazla “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında olması bu açıklamaları destekler niteliktedir. Nitekim SBDÖP’de de belirtildiği gibi “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı coğrafya biliminin temel özelliklerini kazandırmaktadır.

ÖNERİLER

1. Her sınıf kademesinde harita kullanımına en az asgari düzeyde yer verilerek öğrencilere sosyal bilgiler dersinde harita kullanma alışkanlığı kazandırılmalıdır.
2. Germesh (2005, s.68), “Coğrafya, öğrencilerin çeşitli harita türlerini okumasını ve bunları yapabilmesini gerektirmektedir” der. Bu bağlamda hedef kazanımlara ulaşmak adına ders içi etkinlikler tasarlanırken çocukların harita kullanmasının yanında harita yapmaları da sağlanmalıdır.
3. SBDÖP’de harita kullanımına yönelik açık yönergeler bulunmalıdır. Bu durum harita kullanımının gerekliliği konusunda öğretmenlere yol gösterici olacaktır.
4. Derste kullanılacak olan haritaların hedef kazanımlara ve öğrenci seviyesine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Nitekim kullanım amacına ve öğrenci seviyesine uygun olmayan haritaların kullanımı öğretim sürecini olumsuz etkileyecektir.
5. SBDÖP doğrultusunda ders kitapları harita kullanımı bakımından revize edilmeli ve harita kullanımına yönelik etkinlikler tasarlanmalıdır. Özellikle ünite değerlendirme çalışmalarında dilsiz haritalara yer verilerek öğrencilerden bunları doldurmaları istenebilir.
6. Bilişim teknolojileri aracılığıyla öğretim ortamının zenginleştirilmesinin harita kullanımı bakımından öğrenci ilgi ve motivasyonunu artıracığı düşünülmektedir. Özellikle Coğrafi Bilgi Sistemleri (GİS) ve Google Earth gibi uygulamalar harita kullanımı ve çizimini destekleyici niteliktedir.
7. Okullarda çocuklar için tasarlanmış özel harita ve küreler bulundurulmalıdır.
8. Polat ve Özkaral (2020), yaptığı çalışmada ders kitaplarında kullanılan haritaların okunurluk yönünden yetersiz olduğu sonucuna varmıştır. Bu nedenle hazırlanacak haritaların daha net ve anlaşılır olmasına özen gösterilmelidir.
9. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında tarih konularının öğretiminde harita kullanımına çokça yer verilmelidir. Nitekim tarih konularının öğretiminde kullanılan haritalar hedeflere ulaşmada önemli bir materyaldir. Çünkü tarihi olayların ortaya çıktığı yerlerin doğru analiz edilmesi tarihi olayları anlamak için bizlere yol gösterici olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akengin, H. (2015). Tarih öğretiminde kullanılan haritalar üzerine bir değerlendirme. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 122-155.
- Akkuş, A. (1996). *Harita bilgisi*. Konya: Öz Eğitim Yayınları.
- Aktürk, V. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde animasyon ve dijital harita kullanımının öğrencilerin mekanı algılama becerilerine yönelik etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Bahar, H. H., Sayar, K., & Başbüyük, A. (2010). İlköğretim öğrencilerinin kroki okuma becerilerinin incelenmesi (Erzincan örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 229-246.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Barth, J. L., & Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Baydil, E. (2003). *Coğrafyaya giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bekdemir, Ü., & Polat, S. (2016). Sosyal bilgiler 5. ve 6. sınıf ders kitaplarında harita kullanımı. *Ekev Akademi Dergisi*, (68), 363-381.
- Bednarz, S., Acheson, G. and Bednarz, R. (2006). Maps and map learning in social studies. *Social Education*, 70 (7), 398- 404.
- Bogdan , R. C., & Biklen, S. K. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Buğdaycı, İ. (2012). *İlköğretimde harita kullanımı üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Buğdaycı, İ., & Bildirici , İ. Ö. (11-15 Mayıs 2009). Harita kullanımının coğrafya eğitimindeki önemi. *12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı* (s. 1-8). Ankara: TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası.
- Buğdaycı, İ., Bildirici , İ. Ö., & Tarman, B. (2015). 6-7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların kartografik tasarımlarının kazanımlar açısından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 143-174.
- Çiftçi, Ü. (2002). *Sosyal bilgilerde 6. 7. ve 8. sınıf derslerinde materyal kullanımının öğrenci başarısı ve tutumlarına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Demiralp, N. (2004). Coğrafya öğretiminde materyallerin geliştirilmesi ve kullanılması. *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri. IV*, (s. 2385-2403). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demiralp, N. (2007). Coğrafya eğitiminde materyaller ve 2005 coğrafya dersi öğretim programı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 373-384.

- Demirkaya, H. ve Karacan, H. (2019). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Görsellerine İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 54-87.
- Doğanay, H. (1993). *Coğrafyada metodoloji: Genel metotlar ve özel öğretim metotları*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Duman, B., & Girgin, M. (2007). Eğitim fakültesi öğrencilerinin harita okuryazarlığına ilişkin görüşleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(17), 187-202.
- Eker, S. (2018). Coğrafya öğretiminde haritanın ve Cihannüma'nın önemi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1-15.
- Ertuğrul, Z. (2008). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin harita ve küre kullanım becerilerinin tespiti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Garg, B. (2007). *Teaching of history*. New Delhi/India: Rajat Publications
- Girgin, M., Koca, H., & Sever, R. (2002). Coğrafya derslerinde harita kullanımı ve başlıca sorunlar. *II. Coğrafya Kurultayı*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Goetz, J. C., & LeCompte, M. D. (1984). *Ethnography and qualitative design in educational research*. Orlando: Academic Press.
- Göksel, O. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde harita ve grafik kullanımının eğitimi destekleme düzeyi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Güneş, G. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya konularında harita ve harita sembollerini kullanabilme becerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Gürsoy, C. R. (1961). *Kartoğrafya*. Ankara: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi.
- İncekara, S., & Kantürk, G. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının haritalarla ilgili temel görüşleri ve harita kullanımına yönelik yaklaşımları. *Marmara Coğrafya Dergisi*(21), 240-257.
- Kaf Hasırcı, Ö. (2005). Görsel öğrenme stillerine göre düzenlenen öğretimin akademik başarı ve kalıcılığa etkisi. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 299-314.
- Kan, Ç. (2006). Etkili sosyal bilgiler öğretimi arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 537-544.
- Kızılçaoğlu, A. (2007). Harita becerilerine pedagojik bir bakış. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(18), 341-358.
- Koç, H. (2008). *Coğrafya öğretim programındaki kazanımların öğrencilerin harita beceri düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Lacoste, Y. (2004). *Coğrafya savaşmak içindir*. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- MEB. (2005). *Sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.

Temur

- McClure, R W. (1992). *A conceptual model for map skills curriculum development based upon a cognitive field theory philosophy*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Oklahoma State University, Oklahoma.
- Meydan , A., & Akdağ, H. (2008). Sosyal bilgiler dersinde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. B. Tay, & A. Öcal (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 146-188). Ankara: Pegem Akademi.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). CA: Sage Publications.
- Nalçacı, A., & Ercoşkun, M. H. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanılan materyaller. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(11), 141-154.
- Oruç, Ş., & Liman, E. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan harita ve şekiller üzerine bir değerlendirme. *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 145-159.
- Öztürk, C. (2006). *Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). London: Sage Publications, Inc.
- Polat, M., & Özkaral, T. C. (2020). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarına göre yayınlanmış 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel kaynaklar açısından karşılaştırılması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(8), 99-115.
- Sönmez, Ö. F., & Aksoy, B. (2013). Cumhuriyetten günümüze ilköğretim programlarında harita becerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171(171), 269-288.
- Sözer , E. (1998). Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan araç-gereçler. G. Can (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* . Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Sage Publications, Inc.
- Şahin, C. (2002). *Coğrafyaya giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Trifonoff, K. M. (1997). Introducing thematic maps in the primary grades. *Social Studies and the Young Learner*, 11(1), 17-22.
- Turan, R. (2018). 2017 ilkök ve ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı üzerine genel bir değerlendirme. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*(19), 295-328.
- Ünal, A. V., & Özkaral , T. C. (2019). 2018 sosyal bilgiler öğretim programı ile ders kitaplarının harita kullanımı açısından incelenmesi. *İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı* (s. 167-178). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Ünlü, M., & Aksoy Güncegörü, H. (2013). Coğrafya derslerinde harita becerisine yönelik uygulamaların öğretmen tutumlarına etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*(27), 58-71.

- Ünlü, M., Üçışık, S., & Özey, R. (2002). Coğrafya eğitiminde haritaların önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*(5), 9-25.
- Üzümcü, N. O. (2007). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde harita okuma becerisinin aktif öğrenme yöntemiyle kazandırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgilerde kullanılan görsel araçlar: haritalar, küreler, resimler, tablolar ve grafikler. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(15), 651-662.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, L. (2006). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler derslerindeki harita, grafik ve şekillerin kavranma düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yüksel, A., Mil, B., & Bilim, Y. (2007). *Nitel araştırma: Neden, nasıl, niçin?* (3. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

The world of the 21st century has embodied important developments through many variables, both politically, culturally and economically, and in this context, world states have entered a period of rapid change. This change has been reflected in the textbooks, teaching methods and techniques, especially in the curriculum. For this purpose, curricula have been designed with a constructivist approach and students have become the center of education (İncekara & Kantürk, 2010). As a matter of fact, the constructivist approach argues that knowledge is not a purely cognitive product, that environmental conditions have an important effect on the learning and teaching process, and that knowledge is built in the minds of children (Taşlı, Çelik, & Taşlı, 2007).

Curriculum, which is structured in line with this understanding, is the most important tool that provides individuals with the necessary skills, values and attitudes. Because education systems are reflected and applied to society through teaching programs (Turan, 2018). One of these teaching programs is the Social Studies Curriculum. The reflection of the aforementioned innovations on Social Studies Curriculum has manifested itself as providing individuals with the necessary knowledge and experience in social life practices, providing an understanding that will enable them to produce high-level solutions effectively in the problem situations they encounter, and enabling them to carry technology integration to the teaching stage (Bekdemir and Polat, 2016).

In this context, the social studies course, in which the constructivist approach is adopted, expresses a multidisciplinary understanding of education and an active citizenship culture. In order to achieve this, it was requested to benefit from other social science branches. One of these social sciences is geography.

Maps are used as the most important course material in geography teaching. As a matter of fact, the educational tool that best explains and reflects the distribution principle of the science of

Temur

geography is maps (Ünlü and Günceğör, 2013). Buğdaycı (2012) defined maps as a communication tool that expresses where, how and how information about a place exists and appeals to the visual sense. Maps are one of the most important tools that serve to make sense of the information presented in comparison. It allows the map user to express and teach the existing information with different options. Students can easily notice the spatial relationships through the symbols and signs on the map. (Buğdaycı, Bildirici and Tarman, 2015). In addition, the perceptual preferences of students should be taken into account in line with the principle of individuality and relativity to the child during teaching. By making abstract concepts and facts concrete, maps facilitate students' perceptions and provide meaningful and permanent learning (Kaf Hasırcı, 2005). This provides permanent learning.

By ignoring the relationship between the concepts of time and space in history teaching in schools, an education-teaching process based on memorization is accepted. The concept of space is as important as chronology in history teaching. Historical events and phenomena can be accurately reflected through space. This can be achieved through maps that provide detailed information about the place. As a matter of fact, maps prepared integrated into the space allow to see the historical events from a broader perspective (Ünal and Özkara, 2019). Akengin (2015) stated that the prerequisite for a correct understanding of the causes, consequences and limits of a historical event is space. In addition, the examination and interpretation of facts and events on the basis of space is realized thanks to maps.

In this context, it is aimed to determine which acquisitions related to the use of maps are included in the 2018 Social Studies Curriculum and to examine the relationship of these acquisitions with learning areas. Since the 2018 Social Studies Curriculum was examined in the study, the document analysis approach was used within the scope of the qualitative research model.

As a result of the study, the results regarding the use of maps in the acquisitions in the Social Studies Curriculum were reached. This situation reveals the necessity of using maps in social studies course. It is obvious that different teaching methods and techniques should be used in order to carry out the learning and teaching process in a healthy way. Many studies (Çiftçi, 2002; Eker, 2018; Göksel, 2007; Sönmez, 2006) show that the use of materials in teaching contributes positively to learning.

In the Social Studies Curriculum, it was seen that the use of maps was associated with 6 acquisitions in the 4th grade, 15 in the 5th grade, 14 in the 6th grade and 9 in the 7th grade. In addition, the learning area most associated with the use of maps in the 4th and 5th grade Social Studies Curriculum is "People, Places and Environments". The learning area in which the use of maps is most associated with the 6th grade is "Culture and Heritage". In the 7th grade, the associated achievements are evenly distributed in the learning areas of "Culture and Heritage", "People, Places and Environments" and "Global Connections".

In addition, it is seen that the acquisitions related to the use of maps in the Social Studies Curriculum are mostly in the "People, Places and Environments" learning area and the least in the "Production, Distribution and Consumption" learning area. In the learning areas of "Individual and Society", "Science, Technology and Society" and "Active Citizenship", no findings were found to be associated with the use of maps. Sözer (1998) stated that maps are an

important material in gaining behavioral patterns related to geography in the social studies lesson and stated that different kinds of activities related to maps give great pleasure to children. In her study, Demiralp (2004) concluded that the tools used in the teaching of geography subjects supported the learning and teaching process by enriching it. In this context, the fact that the achievements in the Social Studies Curriculum are mostly in the learning area of "People, Places and Environments" supports these explanations. As a matter of fact, as stated in the Social Studies Curriculum, the "People, Places and Environments" learning field brings the basic features of geography science.